
WSCHODNI ROCZNIK HUMANISTYCZNY
TOM XXII (2025), №4
s. 219-239
doi: 10.36121/msienkiewicz.22.2025.4.219

Marcin Sienkiewicz
ORCID: 0000-0001-8167-6958
(Uniwersytet Wrocławski)

Kryzys gazowy w Unii Europejskiej w latach 2021-2022 – przyczyny, przebieg i konsekwencje

Streszczenie: Gaz ziemny został użyty przez Rosję jako broń ekonomiczna, która wywołała kryzys gazowy a następnie energetyczny w Unii Europejskiej. Działania Rosji w okresie lat 2021-2022 w tym zakresie należy postrzegać jako element szerszego zespołu działań poprzedzających pełnoskalową agresję na Ukrainę z 22 lutego 2022 r., a następnie jej towarzyszących. Rosja wykorzystwała ekspozycję na ryzyko zakłóceń i przerwania dostaw importowych gazu, na które wystawiana została Unia Europejska. Wrażliwość większości państw europejskich na tego typu zagrożenia nie była jednak przypadkiem tylko konsekwencją realizowanych przez dziesięciolecia strategii politycznych i biznesowych traktujących Federację Rosyjską oraz jej koncern gazowy Gazprom jako wiarygodnych i atrakcyjnych partnerów. Skutkiem ograniczenia podaży gazu przez Rosję był drastyczny wzrost cen gazu ziemnego, a także energii elektrycznej na rynkach UE. Kryzys gazowy nie doprowadził jednak do załamania gospodarczego w Unii Europejskiej i uniemożliwienia jej tym samym zaoferowania wydatnej pomocy ekonomicznej walczącej z agresją militarną Ukrainie. Celowe zmniejszanie podaży gazu przez Rosję, doprowadziło w okresie lat 2022-2025 do istotnych zmian w strukturze dostaw importowanego gazu do UE i marginalizacji rynkowej roli Gazpromu na rynkach europejskich. Konsekwencją kryzysu gazowego było także przyjęcie przez UE nowej strategii zmierzającej do radykalnego odejścia od importu surowców energetycznych, w tym gazu ziemnego z Federacji Rosyjskiej.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo energetyczne, cena gazu, ciągłość dostaw, dywersyfikacja dostaw, kryzys, Unia Europejska, agresja militarna, rynek gazu, rynek energii elektrycznej, szok podażowy

The gas crisis in the European Union in 2021–2022 – causes, course and consequences

Annotation: Natural gas was used by Russia as an economic weapon, which triggered a gas crisis and then an energy crisis in the European Union. Russia's actions in this regard in the period 2021–2022 should be seen as part of a broader set of actions preceding the full-scale aggression against Ukraine on February 22, 2022, and then accompanying it. Russia exploited the European Union's exposure to the risk of disruption and interruption of gas imports. However, the vulner-

ability of most European countries to such threats was not accidental, but rather a consequence of decades of political and business strategies that treated the Russian Federation and its gas company Gazprom as reliable and attractive partners. Russia's reduction of gas supplies resulted in a drastic increase in the prices of natural gas and electricity on EU markets. However, the gas crisis did not lead to an economic collapse in the European Union, thus enabling it to offer substantial economic aid to Ukraine in its fight against military aggression. Russia's deliberate reduction of gas supplies led to significant changes in the structure of gas imports to the EU between 2022 and 2025 and marginalized Gazprom's market role in European markets. The gas crisis also resulted in the EU adopting a new strategy aimed at a radical shift away from imports of energy resources, including natural gas from the Russian Federation.

Keywords: energy security, gas price, continuity of supply, diversification of supply, crisis, European Union, military aggression, gas market, electricity market, supply shock

Wstęp

Bezpieczeństwo energetyczne to istotny element bezpieczeństwa narodowego współczesnych państw. Zagadnienie to rozpatrywane jest także na forum gremiów międzynarodowych takich jak Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO) czy Unii Europejskiej. W pierwszym przypadku w trakcie Szczytu Sojuszu w 2008 r. w Bukareszcie wskazano na wagę zagrożeń dla bezpieczeństwa energetycznego łącząc je ze zjawiskiem wojny hybrydowej. W 2012 r. NATO powołało Centrum Doskonałości NATO ds. Bezpieczeństwa Energetycznego (ENSEC COE), którego celem jest „(...) zapewnianie kwalifikowanego i odpowiedniego doradztwa eksperckiego w kwestiach związanych z operacyjnym bezpieczeństwem energetycznym”¹. W drugim przypadku, dolegliwości związane z konfliktem gazowym pomiędzy Ukrainą a Rosją w 2009 r. doprowadziły do podjęcia przez UE m.in. takich działań jak przyjęcie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 994/2010 w sprawie środków zapewniających bezpieczeństwo dostaw gazu ziemnego². Zakładano przy tym, że bezpieczeństwo w tym zakresie powinno zostać osiągnięte poprzez wykorzystanie mechanizmów rynkowych (wolna konkurencja czy otwartość i integracja rynków) oraz rozbudowę infrastruktury transportowej umożliwiającej dywersyfikację dostaw gazu (stworzono w tym zakresie mechanizmy wspierające administracyjnie i finansowo inwestycję w infrastrukturę gazowniczą, m.in. Projekty wspólnego zainteresowania, ang. Projects of Common Interest – PCI)³.

Kryzys gazowy, który dotknął niemal wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej, był przejawem materializacji określonego zagrożenia godzącego w normalne funkcjonowanie jednego z sektorów gospodarki energetycznej. Kryzys ten objawił także podatności i słabości Unii Europejskiej jako całości na wrocie oddziaływania czynników zewnętrznych na tak newralgiczny obszar jak gospodarka energetyczna. Głębokie perturbacje jakie dotknęły europejskie rynki gazu, wywarły także negatywny wpływ na

¹ *What is NATO ENSEC COE?*, ENSEC COE, <https://www.enseccoe.org/about-us/> [25.08.2025].

² Więcej na temat reakcji UE na konflikt gazowy między Rosją a Ukrainą w 2009 r., m.in. w: P. Turowski, *Wpływ Unii Europejskiej na bezpieczeństwo dostaw gazu, wolny rynek w handlu energią i ochronę klimatu w Polsce*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2013, nr 3, s. 103-124.

³ *Projekty wspólnego zainteresowania Unii Europejskiej*, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, <https://www.gov.pl/web/klimat/projekty-wspolnego-zainteresowania-unii-europejskiej> [25.08.2025].

funkcjonowanie rynków energii elektrycznej, a w konsekwencji doprowadziły do pogorszenia sytuacji makroekonomicznej w całej Unii Europejskiej. Kryzys gazowy z lat 2021-2022 należy traktować jako uderzenie w bezpieczeństwo energetyczne państw członkowskich Unii Europejskiej, wywołane przez świadomą i zaplanowaną decyzję określonego uczestnika stosunków międzynarodowych jakim jest Federacja Rosyjska.

Celem niniejszego artykułu jest zatem ukazanie przebiegu kryzysu gazowego przy jednoczesnym wyjaśnieniu charakteru posiadanych przez UE podatności i wrażliwości, które stworzyły wysoką ekspozycję na ryzyko zaistnienia takiego zagrożenia. Przedstawione zostały także powody użycia przez Rosję „broni gazowej” wobec Unii Europejskiej oraz konsekwencje ekonomiczne i rynkowe jakie ona wywołała. Artykuł odnosi się także to działań jakie podjęte zostały na poziomie organów decyzyjnych UE wobec zaistniałej sytuacji.

Próba opisanego ujętego w artykule problemu badawczego, została podjęta na gruncie polskiej literatury specjalistycznej m.in. w publikacji: *Gaz zakładnikiem geopolityki. Wykorzystanie gazu ziemnego na cele energetyczne w Unii Europejskiej w aspekcie oddziaływania czynników geopolitycznych* – raporcie opracowanym w 2022 r. przez Dolnośląski Instytut Studiów Energetycznych (DISE)⁴. Wyjaśnienie mechanizmów jakie zostały użyte do wywołania kryzysu gazowego, a następnie energetycznego odnaleźć można także w raporcie opracowanym w 2023 r. przez Towarową Giełdę Energii (TGE) oraz Kancelarię WKB Wierciński, Kwieciński, Baehr: *Wpływ zmian regulacyjnych na rynek energii w Polsce. Nowy model rynku?*⁵. Wiedzę o przebiegu kryzysu gazowego pozyskać można także z opracowania wydanego w 2023 r. przez Polski Instytut Ekonomiczny (PIE): *Bezpieczeństwo dostaw gazu w UE. Od kryzysu do niezależności*⁶. Prezentację działań podejmowanych przez Unię Europejską w kontekście przestrzegania zasady solidarności zawiera natomiast wydana w 2023 r. przez brytyjski Oxford Institute for Energy Studies publikacja: *EU solidarity at a time of gas crisis: even with a will the way still looks difficult*⁷. Syntetyczne ujęcie opisywanego problemu prezentuje natomiast publikacja *European energy crunch and its impact on energy markets* opracowana w 2023 r. przez NATO Energy Security Centre of Excellence⁸.

Wykorzystanie gazu ziemnego w Unii Europejskiej przed 2021 r.

Gaz ziemny to surowiec kopalny, którego głównym składnikiem jest metan – gaz pochodzenia organicznego. W zależności od procentowej zawartości metanu w gazie ziemnym odróżnia się dwie jego zasadnicze odmiany: gaz ziemny wysokome-

⁴ M. Sienkiewicz, R. Nowakowski, K. Tarnacka, P. Turowski, J. Bartoszewski, A. Mikulska, *Gaz zakładnikiem geopolityki. Wykorzystanie gazu ziemnego na cele energetyczne w Unii Europejskiej w aspekcie oddziaływania czynników geopolitycznych*, Wrocław 2022.

⁵ *Wpływ zmian regulacyjnych na rynek energii w Polsce. Nowy model rynku?*, TGE, WKB, Warszawa 2023.

⁶ K. Lipiński, *Bezpieczeństwo dostaw gazu w UE. Od kryzysu do niezależności*, Warszawa 2023.

⁷ K. Yafimava, *EU solidarity at a time of gas crisis: even with a will the way still looks difficult*, Oxford Institute for Energy Studies, February 2023.

⁸ M. Kōrts, *European energy crunch and its impact on energy markets*, NATO COE, Vilnius 2023, <https://www.enseccoe.org/publications/european-energy-crunch-and-its-impact-on-energy-markets/> [25.08.2025].

tanowy grupy E (ok. 97,8%, metanu, ciepło spalania ok. 40,0 MJ/m³) oraz gaz ziemny zaazotowany Lw (79% metanu, ciepło spalania 31,0 MJ/m³). W obu tych odmianach surowiec ten posiada szerokie zastosowanie gospodarcze i jest wykorzystywany jako:

- a) paliwo do celów grzewczych w instalacjach domowych i przemysłowych;
- b) źródło energii w produkcji energii elektrycznej i ciepłej (kogeneracja),
- c) w formie skroplonej (LNG) lub ściśnionej (CNG) jako paliwo w transporcie wykorzystującym silniki spalinowe;
- d) paliwo zasilające piece technologiczne wykorzystywane w przemyśle spożywczym i ceramicznym;
- e) surowiec wykorzystywany w przemyśle nawozowym do produkcji nawozów sztucznych;
- f) surowiec stosowany przez przemysł chemiczny do otrzymywania acetyleny, cyjanowodoru, amoniaku, sadzy, wodoru i gazu syntezowego (mieszaniny tlenku węgla i wodoru, który następnie wykorzystywany jest do produkcji metanolu, alkenów, kwasów karboksylowych oraz wielu innych związków organicznych).

W pierwszych dwóch dekadach XXI w. UE stała się trzecim co do wielkości konsumentem gazu ziemnego w skali globalnej. Według danych Europejskiego Trybunału Obrachunkowego w 2021 r. państwa członkowskie UE zużyły łącznie 421 mld m³ gazu (ok. 4,4 tys. TWh). W tym samym roku w skali całej UE z gazu wyprodukowano 21% energii elektrycznej i 38% energii ciepłej (wykorzystywanej w gospodarstwach domowych i zakładach przemysłowych)⁹. Wzrostowi wykorzystania gazu ziemnego w dwóch pierwszych dekadach sprzyjała:

- a) zwiększająca się dostępność surowca na rynkach światowych wynikająca z uruchomienia wydobycia ze złóż niekonwencjonalnych w USA;
- b) liberalizacja europejskich rynków gazu poprawiająca ich funkcjonalność, otwartość i konkurencyjność;
- c) polityka redukcji emisji CO², która w elektroenergetyce powodowała rezygnację z węgla na rzecz mniej emisyjnego paliwa gazowego¹⁰ (w latach 2014-2021 w europejskiej elektroenergetyce i ciepłownictwie zużycie gazu wzrosło o 52%¹¹).

Wielkość rynków oraz roczne zapotrzebowanie na gaz w poszczególnych państwach członkowskich są jednak zróżnicowane.

⁹ *Sprawozdanie specjalne: Bezpieczeństwo dostaw gazu do UE*, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Luxemburg 2024.

¹⁰ Spalanie gazu ziemnego generuje dwukrotnie mniejszą emisję CO² w porównaniu do spalania węgla: 93,55 kg/GJ – wskaźnik emisji CO² dla węgla kamiennego spalane w elektrowni i elektrociepłowni zawodowej; 110,72 kg/GJ – wskaźnik emisji CO² dla węgla brunatnego spalane w elektrowni i elektrociepłowni zawodowej; 55,37 kg/GJ – wskaźnik emisji CO² dla gazu ziemnego wysokometanowego spalane w elektrowni i elektrociepłowni zawodowej. *Wartości opalowe (WO) i wskaźniki emisji CO w roku 2021 do raportowania w ramach Systemu Handlu Uprawnieniami do Emisji za rok 2024*, Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami, Warszawa, grudzień 2024, s. 6-7.

¹¹ K. Lipiński, *Bezpieczeństwo dostaw gazu w UE...*, s. 11.

Tabela 1. Rynki gazu państw UE w 2021 r.: Zużycie, udział gazu w zużyciu energii finalnej, udział importu w zaopatrzeniu

Państwo	Wolumen zużycia w TWh	Udział gazu ziemnego	Udział importu w dostawach
Austria	95,0	19%	53%
Belgia	18,0	29,7%	100%
Bulgaria	35,0	12,4%	96%
Chorwacja	29,5	17,1%	74%
Cypr	0,0	-	-
Czechy	96,0	22,8%	92%
Dania	24,0	11,5%	26%
Estonia	5,3	9%	100%
Finlandia	21,0	3,5%	99%
Francja	453,6	20,6%	95%
Grecja	74,0	7,6%	99%
Hiszpania	357,6	19,2%	100%
Irlandia	54,0	18%	100%
Litwa	23,0	11%	100%
Luksemburg	8,4	17,3%	99%
Łotwa	12,6	8,5%	100%
Malta	0,0	-	-
Niderlandy	35,1	38,1%	33%
Niemcy	954,0	27,8%	89%
Polska	244,7	13,7%	83%
Portugalia	62,0	11,4%	100%
Rumunia	120,0	25,5%	24%
Słowacja	56,0	28,3%	99%
Słowenia	9,5	13,1%	99%
Szwecja	13,7	2%	100%
Węgry	114,0	32,5%	67%
Włochy	765,0	38,1%	94%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *BP Statistical Review of World Energy 2022* | 71st edition; M. Sienkiewicz i in., *Gaz zakładnikiem geopolityki...*

Dane zamieszczone w tabeli nr 1 pokazują, że wszystkie państwa członkowskie UE, poza niewykorzystującym gazu Cyprzem i Malcią, są zmuszone importować paliwo gazowe. Wielkość tego importu jak i samej konsumpcji jest oczywiście różna w zależności od państwa, jednak w skali całej Unii to dostawy zewnętrzne decydują o dostępności gazu ziemnego na rynkach. Między rokiem 2014 a 2021 udział importu w zaopatrzeniu Unii w gaz ziemny zwiększył się z 73 do 83%¹². Głównym zewnętrzn-

¹² *Sprawozdanie specjalne: Bezpieczeństwo...*, s. 6.

nym beneficjentem zwiększających się potrzeb importowych unijnych rynków gazu stała się natomiast Federacja Rosyjska, która systematycznie budowała swoją pozycję rynkową. Opierając realizację dostaw przede wszystkim o transport rurociągowy Rosja za pośrednictwem Gazpromu osiągnęła w 2021 r. 45% udział w unijnym imporcie paliwa gazowego¹³. Uzyskanie przez Rosję dominującej pozycji w zaopatrzeniu UE w gaz było oczywiście konsekwencją realizacji wieloletniej strategii tego państwa, której genezy szukać należy jeszcze w czasach Związku Sowieckiego¹⁴. Jednak rosnące dostawy rosyjskiego gazu były także konsekwencją świadomych decyzji podejmowanych przez poszczególne państwa członkowskie na najwyższych szczeblach politycznych i biznesowych. Przykłady takiego postępowania odnaleźć można w strategiach realizowanych m.in. przez Republikę Federalną Niemiec, Austrię oraz Republikę Czeską.

Niemcy

Wiodącym państwem członkowskim w zakresie wykorzystania gazu ziemnego są Niemcy, które posiadają największy rynek tego surowca w skali całej UE. W 2021 r. niemiecka konsumpcja wyniosła 90,5 mld m³ (954 TWh). Opublikowane w grudniu 2021 r. przez Federalny Urząd Statystyczny (Destatis) dane pokazały, że niemiecki przemysł opierał się przede wszystkim na gazie ziemnym. Paliwo gazowe stanowiło 31% całkowitej konsumpcji energii w przemyśle, znacznie wyprzedzając elektryczność, która zajęła drugie miejsce z udziałem na poziomie 21%. W przypadku sektora chemicznego ok. 35% gazu zostało zużytych jako surowce do wytworzenia produktów chemicznych, takich jak nawozy i tworzywa sztuczne¹⁵. Reasumując, niemiecki przemysł w 2021 r. był największym konsumentem gazu ziemnego w Niemczech zużywając 370 TWh tego surowca. Drugim w kolejności konsumentem były natomiast gospodarstwa domowe, które zużyły w badanym roku 310 TWh gazu¹⁶. Niemcy nie tylko były (i są nadal) największym konsumentem gazu ziemnego w UE, ale także przejęły rolę komunikacyjnego węzła służącego redystrybucji importowanego gazu do pozostałych państw europejskich¹⁷. Na terytorium Niemiec zbiegają się takie rurociągi jak Nord Stream I, Jamał oraz odnoga rurociągu Družba, którymi tłoczono gaz zakontraktowany w rosyjskim koncernie państwowym Gazprom. Do Niemiec dociera z kierunku północnego gaz pochodzący ze złóż norweski transportowany taki rurociągami jak Europipe, Europipe II i Nordpipe¹⁸. Według danych opublikowanych w 2021 r. Niem-

¹³ Tamże, s. 7.

¹⁴ Założenia polityki Związku Sowieckiego wobec roli surowców energetycznych w polityce zagranicznej tego państwa zostały wyrażone w 1990 r. w doktrynie Falina-Kwicińskiego, więcej na ten temat m.in. w: M. Sienkiewicz i in., *Gaz zakładnikiem geopolityki...*, s. 60-71.

¹⁵ *Niemcy. Gaz ziemny głównym źródłem energii w przemyśle*, Deutche Welle, 06.12.2021, <https://www.dw.com/pl/niemcy-gaz-ziemny-glownym-zrodlem-energii-w-przemysle/a-60037252> [25.08.2025].

¹⁶ M. Kędzierski, *Niemcy: zmiany w sektorze gazu w kryzysowym 2022 roku*, „Komentarze OSW”, 12.01.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-01-12/niemcy-zmiany-w-sektorze-gazu-w-kryzysowym-2022-roku> [25.08.2025].

¹⁷ A. Gritz, G. Wolff, *Gas and energy security in Germany and central and Eastern Europe*, „Energy Policy” 2024, vol. 184, <https://dgap.org/en/research/publications/gas-and-energy-security-germany-and-central-and-eastern-europe-0> [25.08.2025].

¹⁸ Więcej informacji na temat niemieckiego oraz europejskiego systemu przesyłowego gazu można

cy zaimportowały łącznie 1 683,3 TWh gazu przy krajowej produkcji sięgającej jedynie 50,4 TWh. Jednocześnie z ogółu wolumentów gazu trafiających na rynek niemiecki reeksportowano w analizowanym roku 904,5 TWh tego surowca¹⁹. Należy przy tym podkreślić, że pozycję głównego dostawcy gazu na niemiecki rynek wypracował sobie rosyjski Gazprom. To właśnie Federacja Rosyjska stała się strategicznym partnerem Niemiec w obszarze gazu ziemnego, a współpraca w tym zakresie miała bardzo szerokie spektrum wykraczające daleko poza zawierane kontrakty długoterminowe. Obejmowała ona m.in. bezpośrednie wejście rosyjskich państwowych spółek na niemiecki rynek gazu. Ekspozyturą rosyjskich interesów w tej dziedzinie stała się spółka córka Gazpromu – Gazprom Germania GmbH z siedzibą w Berlinie, która przed kryzysem posiadała 14% udziału w sprzedaży gazu na niemieckim rynku²⁰. Aktywność Gazpromu koncentrowała się także na pozyskiwaniu partnerów biznesowych z grona niemieckich koncernów działających w sektorze energii i gazu. Niemieckie przedsiębiorstwa dostrzegały natomiast we współpracy z rosyjskimi partnerami ogromne możliwości rozwoju swojej działalności biznesowej. Takie podejście przyjął m.in. koncern Siemens AG. W maju 2010 r. niemieckie przedsiębiorstwo poinformowało o podpisaniu umowy rozpoczynającej strategiczną współpracę z rosyjskim operatorem sieci energetycznej Rossieci w celu modernizacji rosyjskich sieci energetycznych. Jednocześnie Siemens wzmocnił swoją działalność wobec rosyjskiego sektora gazowego powołując spółkę joint venture LCC Russian Turbo Machinery z rosyjskim partnerem ZAO Iskra-Avigaz. Zadeklarowano przy tym, że w ramach planowanej działalności uruchomiona zostanie w rosyjskim Permie produkcja sprężarek do gazociągów. Głównym odbiorcą produkowanych sprężarek miał być Gazprom²¹. Jeszcze w tym samym roku, w czerwcu podpisane zostało między Gazpromem a Simensem memorandum, w którym strony zadeklarowały chęć współpracy przy rozwoju technologii skroplonego gazu ziemnego. Reprezentujący stronę niemiecką Peter Löscher – prezes Siemensu, podkreślił m.in., że zarządzany przez niego koncern „(...) zawsze przywiązywał szczególną wagę do współpracy w Rosji i z Rosją. Aktywnie rozwijamy naszą działalność w Rosji, dokonując dużych inwestycji w lokalne zakłady, a także wdrażając energooszczędne i przyjazne dla środowiska technologie. Gazprom jest naszym długoletnim partnerem. Dziś zrobiliśmy kolejny krok w kierunku zacieśnienia naszej współpracy w obszarze strategicznym”²².

znaleźć na stronie organizacji zrzeszającej europejskich operatorów sieci przesyłowych gazu *European Network of Transmission System Operators for Gas (ENTSOG)*, <https://www.entsog.eu> [25.08.2025].

¹⁹ *BASF and Gazprom complete asset swap*, BASF, 01.10.2015, <https://www.basf.com/global/en/media/news-releases/2015/10/p-15-350> [25.08.2025].

²⁰ C. Kyllman, *Germany nationalises former Gazprom subsidiary in bid to secure gas supply*, Clean Energy Wire, 15.11.2022, <https://www.cleanenergywire.org/news/germany-nationalises-former-gazprom-subsiary-bid-secure-gas-supply> [25.08.2025].

²¹ *Siemens strengthens energy business in Russia with new partnerships*, Siemens, 19.05.2010, <https://press.siemens.com/global/en/pressrelease/siemens-strengthens-energy-business-russia-new-partnerships-strategic-cooperation> [25.08.2025].

²² *Gazprom and Siemens sign MoU to cooperate on LNG technology*, Siemens, 17.06.2010, <https://press.siemens.com/global/en/pressrelease/gazprom-and-siemens-sign-mou-cooperate-lng-technology> [25.08.2025].

Gazprom przeprowadzał także transakcje nabycia aktywów w niemieckim sektorze gazowniczym. W tym przypadku kluczowa okazała się współpraca z niemieckim koncernem chemicznym BASF, który w 2014 r. sprzedał Gazpromowi swoje udziały w:

- a) firmie Wingas będącej właścicielem i operatorem jednej z największej sieci gazociągów we wschodniej części Niemiec;
- b) spółce Astora operatorze magazynów gazu ziemnego w Rehden i Jemgum w Niemczech (100%);
- c) magazynach gazu ziemnego w Haidach w Austrii;
- d) firmach handlujących gazem: w Erdgas Handelshaus (WIEH, 50%) z Niemiec i Wintershall Erdgas Handelshaus Zug (WIEE, 50%) ze Szwajcarii;
- e) spółce Wintershall Noordzee B.V., która wydobywała gaz i ropę naftową na wodach Morza Północnego²³.

Gazprom zaangażował się także w rozbudowę infrastruktury transportowej łączącej się bezpośrednio z niemieckim rynkiem zbytu w postaci dwóch magistrali rurociągowych Nord Stream I (oddany do użytku w 2011 r.) i Nord Stream II (oddany do użytku w 2021 r.) o łącznej przepustowości 110 mld m³ (ok. 1 160 TWh). Rurociągi te na terenie Niemiec łączyły się z europejską infrastrukturą przesyłową za pośrednictwem biegnącego przez wschodnią część kraju rurociągu Opal, który łączy się z gazociągiem Hamburg-Rehden oraz gazociągiem MIDAL.

Współpracę gazowo-energetyczną niemieckich przedsiębiorstw z Gazpromem należy postrzegać w szerszym, politycznym kontekście relacji niemiecko-rosyjskich. Współpraca gospodarcza, obejmująca pierwsze kontrakty gazowe, zainicjowana została jeszcze ze Związkiem Sowieckim na początku lat 70. XX w.²⁴, postrzegana była przez niemieckie władze jako element budowy odprężenia na linii Wschód – Zachód. Po rozpadzie ładu dwubiegunowego i zjednoczeniu Niemiec, Berlin uznał natomiast nowe państwo rosyjskie za kluczowego partnera w polityce wschodniej. Następnie w pierwszej dekadzie XXI w. Niemcy włączyły się w projekt „Partnerstwa dla modernizacji” i budowy bezpośredniego połączenia przesyłowego z Rosją w postaci Nord Stream²⁵, które uznawały ją jako priorytetowy kierunek w polityce zagranicznej oraz międzynarodowych relacjach ekonomicznych. Potwierdzeniem takiego podejścia do Rosji było spotkanie kanclerz Niemiec Angeli Merkel z prezydentem Władimirem Putinem w październiku 2007 r., które odbyło się w ramach stałego formatu

²³ *BASF and Gazprom complete asset swap*, BASF, 01.10.2015, <https://www.basf.com/global/en/media/news-releases/2015/10/p-15-350> [25.08.2025].

²⁴ Polityka kanclerza Willy Brandta otwarcia na Związek Sowiecki zainicjowana podpisaniem Traktatu Moskiewskiego 12 sierpnia 1970 r. *Fundament nowej polityki wschodniej Brandta: układ ZSRR-RFN*, Deutsche Welle, 11.08.2020, <https://www.dw.com/pl/fundament-nowej-polityki-wschodniej-brandta-50-lat-temu-podpisano-uklad-zsrr-rfn/a-54519276> [25.08.2025].

²⁵ Więcej na temat kontekstu politycznego niemiecko-rosyjskich relacji gazowych m.in. w: A. Bros, T. Mitrova, K. Westphal, *German-Russian Gas Relations. A Special Relationship in Troubled Waters*, Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs, RP 13, Berlin, December 2017; M. Sienkiewicz, *Niemiecko-rosyjska współpraca w sektorze gazu ziemnego*, „Wiadomości Naftowe i Gazownicze” 2012, nr 1 (165), s. 13-17.

dypłomatycznego tzw. „Dialogu Petersburskiego”²⁶. W trakcie rozmów, w których poruszano aktualne zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa międzynarodowego (m.in. plany USA dotyczące budowy systemu obrony przeciwrakietowej w Europie), Angela Merkel określiła stosunki niemiecko-rosyjskie jako „strategiczne partnerstwo”²⁷.

Austria

Państwem członkowskim Unii Europejskiej, które współpracę gazową z Federacją Rosyjską traktowało równie priorytetowo jak Niemcy, była także Austria. Gaz ziemny z kierunku wschodniego docierał do tego państwa jeszcze od czasów Związku Sowieckiego, przy wykorzystaniu rurociągu Družba. Austria była pierwszym państwem z Europy Zachodniej, które zdecydowało się na podpisanie kontraktu gazowego ze Związkiem Sowieckim. Między 1968 a 2018 r. z ZSRS, a następnie z Federacji Rosyjskiej Austria odebrała 218 mld m³ gazu (ok. 2,3 tys. TWh)²⁸. Głównym i zarazem wieloletnim partnerem rosyjskiego Gazpromu po stronie austriackiej był koncern energetyczny OMV²⁹. Władze austriackiej spółki postrzegały współpracę z rosyjskim partnerem jako jedną z gwarancji bezpiecznego rozwoju prowadzonego biznesu. W 2006 r. oceniono, że uzgodnienie przedłużenia wieloletniego kontraktu z Gazpromem Exportem do 2027 r. było „(...) kamieniem milowym dla bezpieczeństwa dostaw energii”³⁰. Rosja była natomiast traktowana jako perspektywiczny obszar do realizacji długoterminowych inwestycji: „W ciągu roku nasz segment poszukiwań i wydobywania rozpoczął działalność w Rosji – trudnym, ale obiecującym środowisku”³¹. Według danych publikowanych przez spółkę, przykładowo w 2015 r. Gazprom wyeksportował do Austrii za pośrednictwem OMV 4,4 mld m³ (ok. 46 TWh) gazu. Natomiast w roku 2016 sprzedaż ta zwiększyła się o ok. 38% do 6,1 mld m³ (ok. 64 TWh) gazu. Wzmocnieniu dotychczasowych relacji gazowych służyło m.in. podpisanie 2 czerwca 2017 r. podczas Forum Ekonomicznego w Petersburgu, pakietu dokumentów określających kierunki dalszego rozwoju strategicznego partnerstwa między firmami OMV

²⁶ „Dialog Petersburski” – platforma dialogu bilateralnego pomiędzy politykami oraz przedstawicielami świata gospodarczego Niemiec i Rosji powołana w 2001 r. przez kanclerza Gerharda Schrödera i prezydenta Władimira Putina. Więcej na ten temat: *Próba powrotu do „Dialogu Petersburskiego”?*, Instytut Zachodni, <https://iz.poznan.pl/publikacje/serwis/proba-powrotu-do-dialogu-petersburskiego> [25.08.2025].

²⁷ N. Buck, A „Strategic Partnership” for Germany and Russia?, „Spiegel”, 15.10.2007, <https://www.spiegel.de/international/germany/the-world-from-berlin-a-strategic-partnership-for-germany-and-russia-a-511515.html> [25.08.2025].

²⁸ Współpraca w zakresie dostaw gazu między Austrią a Związkiem Sowieckim została zainicjowana w 1968 r. *50 years of reliable supplies of Russian gas to Austria*, OMV, 01.06.2018, <https://www.omv.com/en/media/press-releases/2018/50-years-of-reliable-supplies-of-russian-gas-to-austria> [25.08.2025].

²⁹ OMV Aktiengesellschaft – jedna z największych notowanych na giełdzie austriackich firm przemysłowych, zajmująca się produkcją petrochemiczną oraz sprzedażą ropy naftowej i gazu ziemnego. *Gazprom and OMV sign documents on developing strategic partnership*, OMV, 02.06.2017, <https://www.omv.com/en/media/press-releases/2017/gazprom-and-omv-sign-documents-on-developing-strategic-partnership> [25.08.2025].

³⁰ *Annual Report 2006*, OMV, s. 11, https://www.omv.com/downloads/2018/08/9419324a-b6db-4776-b251-f2af7c7ace8c/OMV_Annual_Report_2006_EN.pdf [25.08.2025].

³¹ Tamże.

i Gazprom. Spółki zawarły m.in. Memorandum of Understanding określające zasady potencjalnej współpracy Gazpromu i OMV w zakresie „(...) koordynacji działań na rzecz rozwoju infrastruktury przesyłu gazu niezbędnej do zapewnienia dostaw gazu ziemnego do Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej”³². Dodatkowo podpisano także umowę ramową o współpracy w sektorze małoskalowego LNG. Strony poinformowały jednocześnie o planach współpracy przy wspólnym projekcie budowy terminalu produkcyjnego LNG na małą skalę w rejonie rosyjskiego wybrzeża Morza Czarnego, a także w zakresie transportu, marketingu i sprzedaży wyprodukowanego LNG³³.

Podobnie jak w przypadku Niemiec, współpraca biznesowa z rosyjskim sektorem gazowym cieszyła się zdecydowanym poparciem rządu austriackiego. Wiedeń pozytywnie odnosił się przede wszystkim do strategii rozbudowy infrastruktury przesyłowej łączącej rynki europejskie z rosyjskim dostawcą. W 2010 r. parlament austriacki zatwierdził większością głosów dwustronną umowę z Federacją Rosyjską o współpracy w budowie i eksploatacji gazociągu South Stream³⁴. Natomiast w 2018 r. kanclerz Austrii Sebastian Kurz ocenił, że realizacja projektu rurociągu Nord Stream II leży w interesie Unii Europejskiej, a porzucenie tego przedsięwzięcia doprowadziłoby do „osłabienia” bezpieczeństwa energetycznego UE³⁵.

Republika Czeska

Republika Czeska przed kryzysem z lat 2021-2022 opierała funkcjonowanie swojego rynku gazu o dostawy realizowane przede wszystkim w oparciu o kontrakty długoterminowe zawarte z rosyjskim Gazpromem. Był to obowiązujący od 1999 i przedłużony do 2035 r. kontrakt na dostawy 9 mld m³ gazu rocznie, zawarty przez działający na rynku czeskim niemiecki koncern RWE. Uzupełniał go dodatkowy kontrakt na dostawy 0,5 mld m³ gazu rocznie w okresie lat 2008-2017, gdzie kupującym po stronie czeskiej była zarejestrowana w tym kraju należąca do Gazprom Germania firma Vemex³⁶. Ich realizacja odbywała się za pośrednictwem rurociągu Bratierstwo, który z Rosji przez terytoria Ukrainy i Słowacji dociera w granice Czech. Polityka energetyczna Republiki Czeskiej w dekadzie poprzedzającej kryzys

³² *Gazprom and OMV...*

³³ Tamże.

³⁴ *Diskussion um österreichische Energiestrategie im Bundesrat*, Parlament Österreich, „Parlamentskorrespondenz” nr. 1045, 17.12.2010, https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_2010/pk1045 [25.08.2025].

³⁵ *‘Whoever thinks it is only in Russian interests is wrong’: Austrian Chancellor Kurz lends Nord Stream 2 support*, „Upstream”, 08.02.2021, https://www.upstreamonline.com/politics/whoever-thinks-it-is-only-in-russian-interests-is-wrong-austrian-chancellor-kurz-lends-nord-stream-2-support/2-1-959427?zephrosso_ott=bzh0I2 [25.08.2025].

³⁶ Aktualnie Vemex należy do grupy kapitałowej SEFE Energy – dawniej Gazprom Germania. Dnia 14 listopada 2024 r. Federalne Ministerstwo Gospodarki i Działania na rzecz Klimatu (BMWK) wydało rozporządzenie w sprawie nacjonalizacji, stając się własnością rządu federalnego Niemiec. Do czerwca 2024 r. nazwa prawna spółki brzmiała: *About SEFE Energy. Our name change & ownership*, Wingas GmbH, <https://www.sefe-energy.eu/en/company/about-us/our-name-change.html> [25.08.2025]; M. Kędzierski, S. Kardaś, *Germany: nationalisation of Gazprom’s gas assets*, 24.11.2022, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2022-11-24/germany-nationalisation-gazproms-gas-assets> [25.08.2025].

gazowy, nie dążyła do zbudowania alternatywnego względem wymienionego wyżej rurociągu połączenia przesyłowego, umożliwiającego realną dywersyfikację dostaw gazu ziemnego. Nie traktowano także niemiecko-rosyjskich projektów rurociągowych Nord Stream I i Nord Stream II jako zagrożenia dla swojego bezpieczeństwa energetycznego. Wręcz przeciwnie, traktowano połączenie z systemem niemieckim, poprzez rurociąg Gazela, jako istotny element wzmocnienia pewności dostaw gazu na swój rynek. W październiku 2010 r. podczas uroczystego rozpoczęcia budowy wspomnianego wyżej rurociągu Gazela, który po wybudowaniu połączył się z rurociągiem Opal i pośrednio z systemem Nord Stream, czeski minister przemysłu i handlu Martin Kocourek ocenił, że dzięki zrealizowaniu tej inwestycji „(...) Czechy zyskają kolejną alternatywną drogę dostępu do zasobów strategicznych, co ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia naszego bezpieczeństwa energetycznego”³⁷.

Opisana powyżej sytuacja ogólna w zakresie uzależnienia importowego Unii Europejskiej oraz prezentacja trzech wybranych przypadków, pokazują istotę podatności na wrogie działania i skalę ekspozycji na ryzyko związane z możliwością zakłócenia dostaw gazu na rynki europejskie przez dominującego dostawcę. Słabość Unii Europejskiej w obszarze bezpieczeństwa gazowego, a w konsekwencji w szerszym wymiarze bezpieczeństwa energetycznego, wynikała m.in. z wielu decyzji politycznych podejmowanych na poziomie władz poszczególnych państw członkowskich oraz decyzji biznesowych wdrażanych przez poszczególne przedsiębiorstwa energetyczne. Suma podejmowanych na przestrzeni wielu lat decyzji stworzyła dla Federacji Rosyjskiej dogodne warunki do zbudowania dominującej pozycji w obszarze dostaw gazu, posiadania kontroli nad infrastrukturą przesyłową i magazynową w UE o strategicznym znaczeniu oraz zainstalowaniu na rynku unijnym kontrolowanych przez siebie spółek dokonujących przejęć kapitałowych oraz uczestniczących w obrocie paliwem gazowym. Federacja Rosyjska była w tym procesie aktywnym graczem, który traktował relacje energetyczne z państwami europejskimi jako jeden z segmentów swojej aktywności podporządkowanej szerszej strategii politycznej, której celem jest odzyskanie przez Moskwę pozycji i roli jako globalnego ośrodka siły i decyzji politycznej we współczesnym środowisku międzynarodowym. Dla współczesnego państwa rosyjskiego ewentualne pokonanie i podporządkowanie Ukrainy będzie kamieniem milowym w procesie odbudowy swojego imperialnego statusu z czasów sowieckich.

Działania Federacji Rosyjskiej podejmowane wobec rynków gazu Unii Europejskiej

Użycie „broni gazowej” przez Federację Rosyjską polegało na zastosowaniu kombinacji narzędzi, które doprowadziły do wywołania poczucia głębokiej niepewności czy wręcz przekonania o zagrożeniu dla ciągłości dostaw gazu na rynki Unii

³⁷ Minister Kocourek launches the Gazela gas pipeline linking the Czech Republic to Nord Stream, Ministry of Industry and Trade, 14.10.2010, <https://mpo.gov.cz/en/guidepost/for-the-media/press-releases/minister-kocourek-launches-the-gazela-gas-pipeline-linking-the-czech-republic-to-nord-stream--80040/> [25.08.2025].

Europejskiej. Uruchomienie przez Rosję mechanizmów, które doprowadziły do zburzenia równowagi między podażą a popytem, nastąpiło w szczególnym dla gospodarek państw europejskim momencie – globalnej walki z pandemią covid-19, polegającej m.in. na zdecydowanym ograniczeniu mobilności i kontaktów społecznych. Skutkiem ubocznym wprowadzanych zakazów, obostrzeń i ograniczeń stało się zredukowanie obrotu i aktywności gospodarczej. To z kolei wywołało powszechny spadek zapotrzebowania na energię i paliwa. W 2020 r. w skali całej UE odnotowano zmniejszenie zużycia gazu ziemnego o 3% w porównaniu do roku poprzedniego³⁸. Globalny popyt na gaz ziemny zmalał natomiast, według danych Międzynarodowej Agencji Energii (IEA), w badanym okresie 1,9% rok do roku. Jednocześnie według prognozy tej samej organizacji „(...) globalny popyt na gaz wzrośnie o 3,2% w 2021 r., niwelując straty z 2020 r. i zwiększając popyt o 1,3% powyżej poziomów z 2019 r.”³⁹.

W przypadku rynków UE przewidziany przez IEA wzrost zapotrzebowania zaczął się materializować w pierwszym kwartale 2021 r., kiedy zużycie gazu w tym okresie „(...) wzrosło o 7,6% (10 mld m³/ok. 105,6 TWh) w porównaniu rok do roku, po praktycznie stagnacji w trzecim kwartale 2020 r. i niewielkim wzroście (2,4%) w czwartym kwartale 2020 r.”⁴⁰ Wzrostowi konsumpcji towarzyszyło jednocześnie zwiększenie importu gazu z Rosji realizowanego za pośrednictwem transportu przesyłowego o 9% w ujęciu rok do roku⁴¹. Przyspieszenie popytu na gaz w UE, które wynikało z globalnego ożywienia gospodarczego po okresie walki z pandemią covid-19, zbiegło się z rozpoczętą przez Federację Rosyjską koncentracją jednostek wojskowych wokół granicy państwowej z Ukrainą. Użycie przez Rosję narzędzi militarnych, a następnie podnoszenie w kolejnych miesiącach 2021 r. napięcia wokół Ukrainy, wywołało w Unii Europejskiej niepokój i obawę o bezpieczeństwo dostaw rosyjskiego gazu realizowanych tranzytem przez ukraińskie terytorium. Do wzmocnienia poczucia zagrożenia państw członkowskich UE, przyczyniły się m.in. przeprowadzone z rozmachem we wrześniu 2021 r. rosyjsko-białoruskie sojusznicze ćwiczenia wojskowe „Zapad”. Realizowany w ich trakcie scenariusz wyraźnie potwierdzał, że głównym przeciwnikiem Rosji i Białorusi są wojska NATO⁴².

Rosja równoległe do eskalowania napięcia militarnego, a następnie pełnoskalowej agresji na Ukrainę, prowadziła także politykę wymierzoną w złamanie stabilności europejskich rynków gazu ziemnego. W tym przypadku wykonawcami polityki władz na Kremlu był Gazprom oraz zależne od niego spółki aktywne na rynkach Unii Europejskiej. Działania rosyjskich podmiotów zmierzały do podważenia wśród europejskich uczestników poczucia pewności bieżących oraz perspektywicznych dostaw (sezon zimowy 2021-2022), odpowiadających dynamice potrzeb. Uderzenie Rosji w podażową stronę rynku polegało na zastosowaniu kombinacji następujących działań:

³⁸ *Quarterly Report on European Gas Market*, European Commission, 14.04.2020, s. 4.

³⁹ *Natural gas demand declined less than other fossil fuels in 2020*, IEA, <https://www.iea.org/reports/global-energy-review-2021/natural-gas> [25.08.2025].

⁴⁰ *Quarterly Report on European...*

⁴¹ Tamże, s. 9.

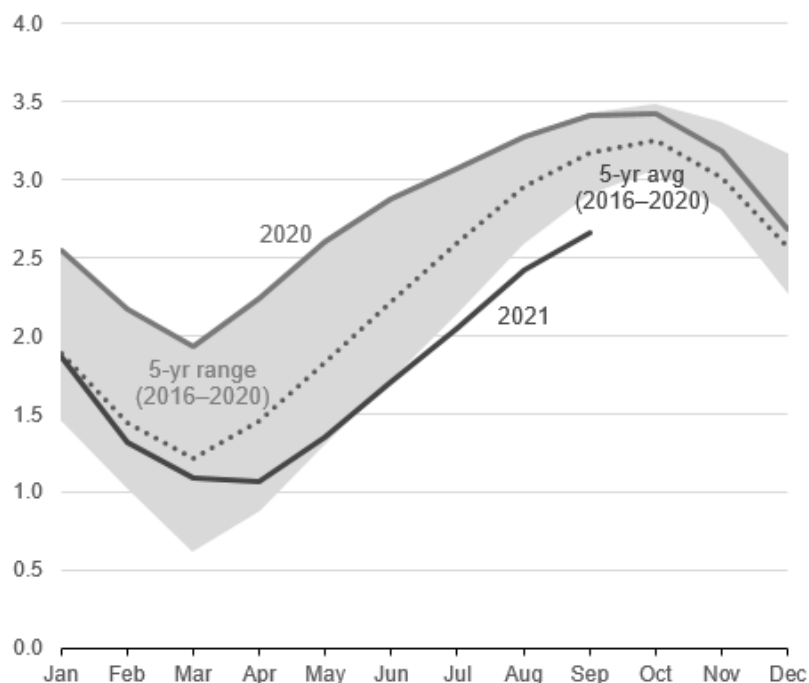
⁴² A.M. Dyner, *Zapad 2021 – kompleksowe ćwiczenia wymierzone w państwa NATO*, „Biuletyn PISM”, nr 166 (2364), 22.09.2021.

- a) Poziom zapasów gazu ziemnego gromadzonych w podziemnych magazynach gazu w Unii Europejskiej na potrzeby sezonu zimowego 2021-2022 okazał się znacząco niższy od średniej z lat 2016-2020. W rozpoczynającym się w październiku sezonie zwiększonego poboru gazu, stany magazynowe w UE były o 11% niższe od przeciętnego poziomu napełnienia z ostatnich poprzedzających pięciu lat⁴³. W przypadku magazynów w Austrii, Niemczech i Holandii należących do Gazpromu, ich wypełnienie na dzień 28 września 2021 r. stanowiło 75% (225 mld stóp sześciennych) – poniżej pięcioletniej średniej na ten dzień⁴⁴.

Rysunek nr 1. Porównanie poziomów magazynowych gazu ziemnego w Unii Europejskiej w okresie lat 2016-2021 w bln stóp sześciennych (Tcf, ang. Trillion cubic feet)

Natural gas inventories in the European Union (2016–2021)

trillion cubic feet

Źródło: EIA, https://www.eia.gov/naturalgas/weekly/archivenew_ngwu/2021/09_30/ [25.08.2025].

⁴³ *Natural Gas Weekly Update*, Energy Information Administration, 29.09.2021, https://www.eia.gov/naturalgas/weekly/archivenew_ngwu/2021/09_30/ [25.08.2025].

⁴⁴ Tamże.

- b) Ograniczanie przez Gazprom dodatkowych zamówień na przepustowości w rurociągach na dostawy realizowane poza kontraktami długoterminowymi. Gazprom nie zarezerwował żadnej rocznej przepustowości na okres od 1 października 2021 r. do 1 października 2022 r. na aukcji, która odbyła się 5 lipca 2021 r., ani nie zarezerwował żadnej dalszej kwartalnej przepustowości po aukcji z 3 maja 2021 r., czy też żadnej miesięcznej przepustowości po aukcji z 20 grudnia 2021 r. W konsekwencji nastąpił spadek fizycznego przepływu gazu przez rurociąg Jamalski w od IV kwartału 2021 r. poprzez kolejne miesiące 2022 r.⁴⁵.
- c) Odnotowany od pierwszego kwartału 2022 r. spadek przepływu gazu przez rurociąg Nord Stream I. W oficjalnych komunikatach Gazpromu wyjaśniano, że za obniżanie fizycznego przepływu gazu przez rurociąg odpowiedzialne były problemy techniczne dotyczące turbiny gazowej, które musiały być stopniowo wyłączane z eksploatacji. Ostatecznie przesył gazu został przerwany 27 września 2022 r., w konsekwencji uszkodzeń spowodowanych przez eksplozję na obu połączeniach przesyłowych Nord Stream I i Nord Stream II⁴⁶.
- d) W wyniku prowadzonych działań wojskowych ukraiński operator sieci przesyłowej – Operator HTS Ukrainy (GTSOU) 10 maja 2022 r. utracił kontrolę nad połączeniem transgranicznym ze stacją pomiarową w Sochranówce oraz pobliską stacją kompresorową Nowopskow obsługującą tranzytowy przepływ rosyjskiego gazu do Unii Europejskiej (32,6 mln m³ gazu dziennie). W konsekwencji przesył gazu został przerwany⁴⁷.
- e) Zmniejszenie przez Gazprom wolumenu gazu oferowanego w systemie aukcyjnym na swojej platformie handlowej Electronic Sales Platform (ESP), aż do ich całkowitego wygaszenia w grudniu 2021 r.⁴⁸.
- f) Dnia 23 marca 2022 r. prezydent Federacji Rosyjskiej podpisał dekret o przejściu na opłaty w rublach za dostawy eksportowe gazu ziemnego do państw nieprzyjacielskich Rosji (które wprowadziły sankcje). W związku z powyższym Gazprom został zobowiązany do wprowadzenia stosownych zmian w kontraktach gazowych z odbiorcami⁴⁹. Część europejskich kontrahentów Gazpromu nie przyjęła jednostronnej zmiany dotychczasowych warunków, co kończyło się zerwaniem kontraktów długoterminowych. Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo, które odmówiło zapłaty w rublach zostało poinformowane przez Gazprom o wstrzymaniu dostaw gazu z dniem 27 kwietnia 2022 r.⁵⁰.

⁴⁵ J. Sharples, *No Way Back? Challenges to Russian Pipeline Gas in Europe Make Near-Term Rebound Unlikely*, Oxford Institute for Energy Studies, March 2025, s. 9-10.

⁴⁶ Tamże, s. 3.

⁴⁷ *The actions of the occupiers led to the interruption of gas transit through the GMS Sokhranivka*, GTSOU, 10.05.2022, <https://tsoua.com/en/news/the-actions-of-the-occupiers-led-to-the-interruption-of-gas-transit-through-the-gms-sokhranivka/> [25.08.2025].

⁴⁸ M. Marszałkowski, *Gazprom zwiększa presję na rynek gazu w Europie rezygnując z aukcji na 2022 r.*, Biznes Alert, 29.09.2021, <https://biznesalert.pl/gazprom-zwieksza-presje-na-rynek-gazu-w-europie-rezygnujac-z-aukcji-na-2022-rok/> [25.08.2025].

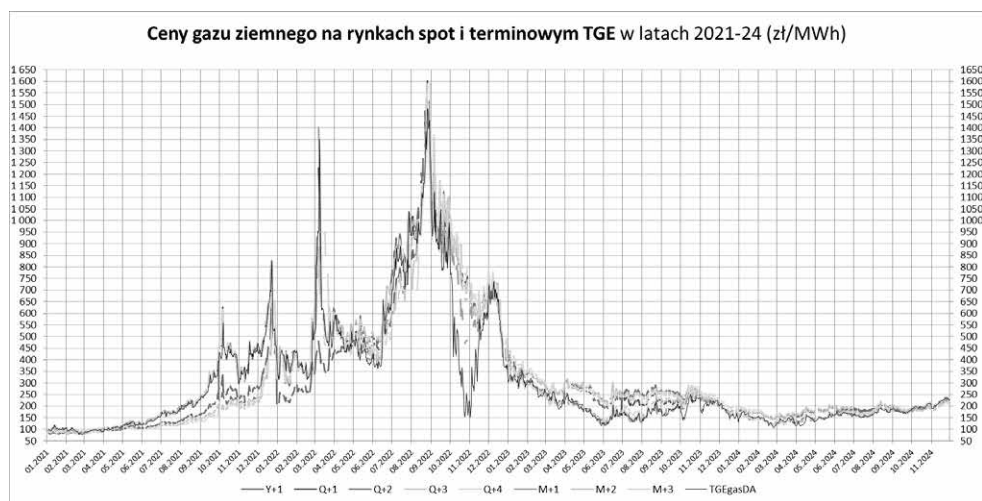
⁴⁹ I. Wiśniewska, S. Kardaś, *Gaz za ruble*, „Analizy OSW”, 24.03.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-24/gaz-za-ruble> [25.08.2025].

⁵⁰ *Polska kontratakuje. Rząd zrywa porozumienie z Rosją ws. Jamatu*, „Energetyka24”, 23.05.2022,

Konsekwencje

Opisane powyżej postępowanie Federacji Rosyjskiej, sprowadzające się generalnie do wywołania „szoku podażowego” doprowadziło przede wszystkim do wzrostu cen gazu do poziomów niespotykanych w historii rynków europejskich. Poniżej umieszczona grafika przedstawia wykres odzwierciedlający dynamikę cen gazu ziemnego notowanych w Polsce na Towarowej Giełdzie Energii w oparciu o ceny kontraktów zawieranych na rynku spotowym i terminowym. Apogeum wzrostu cen miało miejsce w sierpniu 2022 r., kiedy wycena 1 MWh gazu przekraczała poziom 1 650 złotych. Dla porównania cena 1 MWh gazu w styczniu 2021 r. oscylowała wokół poziomu 100 złotych.

Rysunek nr 2. Ceny gazu ziemnego na rynkach spot i terminowym w latach 2021-2024 (zł/MWh)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych TGE

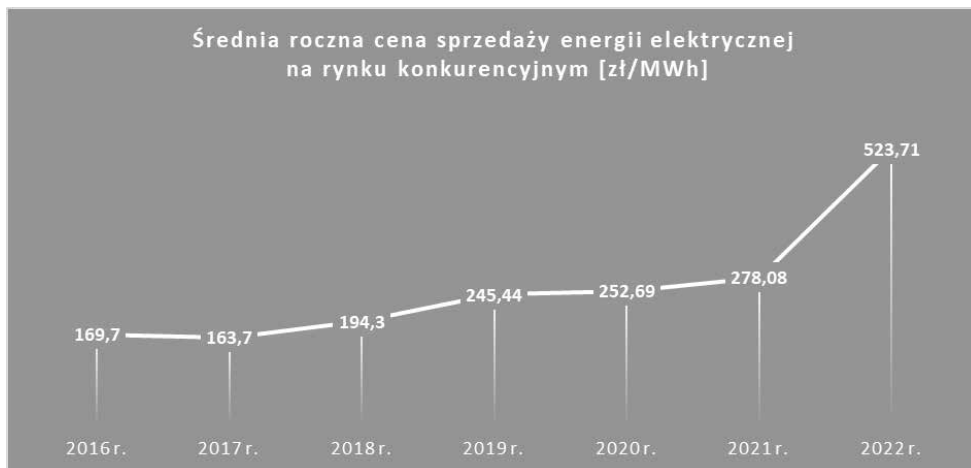
Taki sam scenariusz powtarzał się w innych centrach hurtowego handlu gazem w Europie, m.in. na holenderskim hubie gazowym TTF, gdzie 23 sierpnia 2022 r. odnotowano rekordowe poziomy przekraczające 290 euro, a następnie 300 euro za 1 MWh gazu⁵¹.

Kryzys gazowy bardzo szybko „zainfekował” europejskie rynki energii elektrycznej, na których ceny zaczęły rosnąć równie gwałtownie jak ceny paliwa gazowego. Wykres poniżej ukazuje dynamikę cen energii elektrycznej na rynku giełdowym w Polsce w okresie lat 2016 – 2022.

<https://energetyka24.com/gaz/wiadomosci/polska-kontratakuje-rzad-zrywa-porozumienie-z-rosja-ws-jamalu> [25.08.2025].

⁵¹ M. Marszałkowski, *Kolejny rekord cen gazu na giełdach. Niemcy muszą ratować kolejnego grzesznika gazowego*, Biznes Alert, 24.08.2022, <https://biznesalert.pl/rekord-ceny-gazu-europa-290-euro-mwh-3000-usd-1000m3-doplaty-vng-niemcy/> [25.08.2025].

Rysunek nr 3. Średnia roczna cena sprzedaży energii elektrycznej na rynku konkurencyjnym w latach 2016-2022 (zł/MWh)

Źródło: URE, <https://www.ure.gov.pl/pl/urzadz/informacje-ogolne/aktualnosci/11001> [25.08.2025].

Wywołane na rynkach gazu i energii elektrycznej zjawiska określane jako „szok cenowy”, doprowadziły do zwiększenia wskaźnika inflacji w skali całej Unii Europejskiej. Średnia inflacja w strefie euro wzrosła do 8,4% w 2022 r. z 2,6% osiągniętych w roku 2021⁵². Rosnące koszty produkcji przemysłowej oraz transportu wpływały natomiast na poziom cen detalicznych towarów i usług, których wzrost mógł doprowadzić do wyhamowania konsumpcji i inwestycji, a w dalszej konsekwencji do ewolucji sytuacji gospodarczej w kierunku recesji.

Z punktu widzenia Rosji osłabienie ekonomiczne Unii Europejskiej, wywołane kryzysem gazowym, miało ograniczyć jej zasoby finansowe, a tym samym osłabić bądź uniemożliwić udzielanie pomocy ekonomicznej napadniętej Ukrainie. Według danych Europejskiego Banku Centralnego realny PKB strefy euro wzrósł o 5,3% w 2021 r. i o 3,5% w 2022 r. kontynuując trend wychodzenia z pandemicznej recesji⁵³. Ekonomiczna baza UE nie została zatem naruszona w odczuwalnym stopniu, co w konsekwencji pozwoliło jej na udzielenie wydatnego wsparcia ekonomicznego Ukrainie walczącej z rosyjską agresją. Wedle oficjalnie publikowanych danych wartość pomocy udzielonej przez państwa członkowskie UE dla Ukrainy od dnia agresji 22 lutego 2022 r. do 2025 r., wyniosła łącznie 168,9 mld euro⁵⁴. Na podstawie tych danych można przyjąć, że Rosja używając broni gazowej, ostatecznie nie osiągnęła zamierzonych

⁵² Podsumowanie minionego roku, Europejski Bank Centralny, <https://www.ecb.europa.eu/press/annual-reports-financial-statements/annual/html/ecb.ar2022~8ae51d163b.pl.html> [25.08.2025].

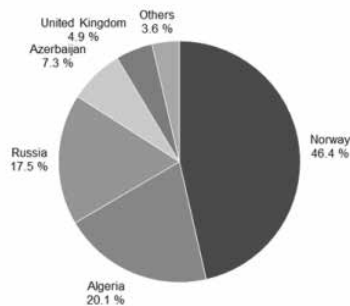
⁵³ Tamże.

⁵⁴ Solidarność z Ukrainą, Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-solidarity-ukraine/#economic> [25.08.2025].

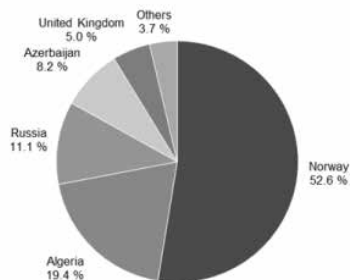
Rysunek nr 4. Import gazu ziemnego w stanie gazowym do UE według państw dostawców

EU imports of natural gas in gaseous state by partner (share (%) of trade in value)

First quarter of 2024

First quarter of 2025

Source: Eurostat database (Comext) and Eurostat estimates

eurostat

Źródło: Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=EU_imports_of_energy_products_-_latest_developments [25.08.2025].

efektów w sferze decyzji politycznych. Działania Federacji Rosyjskiej wywołały natomiast reakcję UE w postaci decyzji strategicznych, których pełne i konsekwentne wdrożenie może w przyszłości zbudować trwałą odporność na wrogie działania Rosji wymierzone w europejski sektor energetyczny. Dnia 18 maja 2022 r. Komisja Europejska przedstawiła nową strategię REPowerUE, w której otwarcie stwierdzono, że „niesprowokowana i nieuzasadniona agresja wojskowa Rosji na Ukrainę poważnie zakłóciła światowy system energetyczny. Spowodowała ona trudności wynikające z wysokich cen energii i zwiększyła obawy dotyczące bezpieczeństwa energetycznego, uwidaczniając nadmierną zależność UE od dostaw gazu, ropy naftowej i węgla z Rosji. Wysokie kwoty płacone za rosyjskie paliwa kopalne pomagają Rosji kontynuować wojnę przeciwko Ukrainie”⁵⁵. W tym kontekście zakomunikowano główny cel strategii jakim ma być „(...) szybkie zmniejszenie naszej zależności od rosyjskich paliw kopalnych przez przyspieszenie transformacji w kierunku czystej energii i połączenie sił, aby osiągnąć bardziej odporny system energetyczny i prawdziwą unię energetyczną”⁵⁶. W przypadku gazu ziemnego realizacja REPowerUE, doprowadziła do zmniejszenia udziału rosyjskiego gazu w imporcie do UE z 45% w 2021 r. do 19% w 2024 r.⁵⁷ Poniżej prezentowana grafika ukazuje zmiany w strukturze dostaw

⁵⁵ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Plan REPowerEU, Bruksela, 18.05.2022.

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ REPowerUE – 3 lata później, Komisja Europejska, <https://energy.ec.europa.eu/topics/>

gazu realizowanych transportem rurociągowym do UE. W konsekwencji kryzysu gazowego import z Rosji realizowany rurociągami został zmarginalizowany, natomiast pozycję lidera uzyskała Norwegia.

W przypadku importu gazu skroplonego (LNG) realizowanego drogą morską pierwsze miejsce uzyskali dostawcy z USA, których udział przekroczył 50% w skali roku.

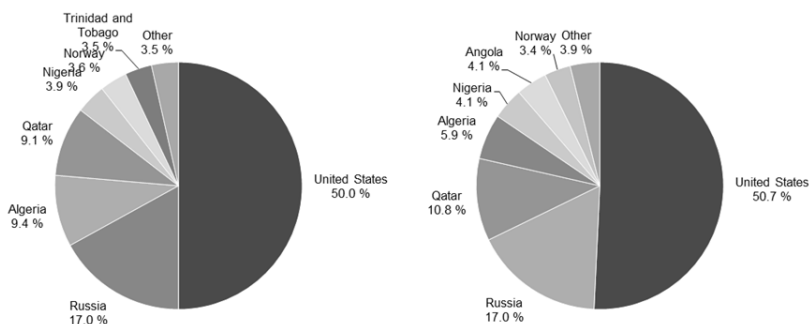
Rysunek nr 5. Import gazu skroplonego (LNG) do UE według państw dostawców

EU imports of liquefied natural gas by partner

(share (%) of trade in value)

First quarter of 2024

First quarter of 2025

Source: Eurostat database (Comext) and Eurostat estimates

eurostat

Źródło: Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=EU_imports_of_energy_products_-_latest_developments [25.08.2025].

Podsumowanie

Trwająca wciąż wojna rosyjsko-ukraińska przerwała rozwijający się od kilkadziesiąt lat handel i współpracę gazową między Rosją a wieloma państwami Unii Europejskiej. Kryzys gazowy zakwestionował dominującą przez wiele lat percepcję państwa rosyjskiego jako strategicznego partnera UE w zakresie współpracy energetycznej. W oficjalnych przekazach na poziomie UE oraz poszczególnych państw członkowskich Rosja traktowana jest jako źródło największych zagrożeń militarnych i energetycznych dla Europy. Dostawy gazu z Gazpromu uznawane są obecnie jako niepewne i obciążone ryzykiem geopolitycznym. Utrzymanie przez Unię Europejską polityki radykalnego odejścia od rosyjskich paliw kopalnych powinno doprowadzić do neutralizacji zagrożeń energetycznych generowanych przez Rosję. Zrealizowanie w pełni takiej strategii nie można jednak uznać za ostatecznie przesądzone.

[markets-and-consumers/actions-and-measures-energy-prices/repowereu-3-years_en?prefLang=pl](https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=EU_imports_of_energy_products_-_latest_developments) [25.08.2025].

Unia Europejska rozpoczęła proces budowania odporności energetycznej, który jest zaawansowany jednak jego dalsza dynamika i sukces zależą od splotu wielu czynników politycznych i biznesowych stymulowanych przez interesy narodowe poszczególnych państw członkowskich UE oraz korporacji energetycznych motywowanych swoimi indywidualnymi strategiami rozwoju.

BIBLIOGRAFIA – REFERENCES

Printed sources

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Plan REPowerEU, Bruksela, 18.05.2022.

Studies

BASF and Gazprom complete asset swap, BASF, 01.10.2015, <https://www.basf.com/global/en/media/news-releases/2015/10/p-15-350> [25.08.2025].

Bros A., Mitrova T., Westphal K., *German-Russian Gas Relations. A Special Relationship in Troubled Waters*, Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs RP 13, Berlin, December 2017.

Buck N., *A „Strategic Partnership” for Germany and Russia?*, „Spiegel”, 15.10.2007.

Dyner A.M., *Zapad 2021 – kompleksowe ćwiczenia wymierzone w państwa NATO*, „Biuletyn PISM”, nr 166 (2364), 22.09.2021.

Diskussion um österreichische Energiestrategie im Bundesrat (2010), Parlament Österreich, „Parlamentkorrespondenz” nr 1045, 17.12.2010, https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_2010/pk1045 [25.08.2025].

European Network of Transmission System Operators for Gas, ENTSOG, <https://www.entsog.eu> [25.08.2025].

Fundament nowej polityki wschodniej Brandta: układ ZSRR-RFN (2020), Deutsche Welle, 11.08.2020, <https://www.dw.com/pl/fundament-nowej-polityki-wschodniej-brandta-50-lat-temu-podpisano-uklad-zsrr-rfn/a-54519276> [25.08.2025].

Gazprom and OMV sign documents on developing strategic partnership, OMV, 02.06.2017, <https://www.omv.com/en/media/press-releases/2017/gazprom-and-omv-sign-documents-on-developing-strategic-partnership> [25.08.2025].

Gazprom and Siemens sign MoU to cooperate on LNG technology, Siemens, 17.06.2010, <https://press.siemens.com/global/en/pressrelease/gazprom-and-siemens-sign-mou-cooperate-lng-technology> [25.08.2025].

Gritz A., Wolff G., *Gas and energy security in Germany and central and Eastern Europe*, „Energy Policy” 2024, vol. 184, January.

Kędziński M., *Niemcy: zmiany w sektorze gazu w kryzysowym 2022 roku*, „Komentarze OSW”, 12.01.2023.

Körts M., *European energy crunch and its impact on energy markets*, NATO COE Vilnius, 2023.

Kyllman C., *Germany nationalises former Gazprom subsidiary in bid to secure gas supply*, Clean Energy Wire, 15.11.2022, <https://www.cleanenergywire.org/news/germany-nationalises-former-gazprom-subsiidary-bid-secure-gas-supply> [25.08.2025].

Lipiński K., *Bezpieczeństwo dostaw gazu w UE Od kryzysu do niezależności*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, czerwiec 2023.

- Marszałkowski M., *Gazprom zwiększa presję na rynek gazu w Europie rezygnując z aukcji na 2022 r.*, Biznes Alert, 29.09.2021.
- Marszałkowski M., *Kolejny rekord cen gazu na giełdach. Niemcy muszą ratować kolejnego grzesznika gazowego*, Biznes Alert, 24.08.2022.
- Minister Kocurek launches the Gazela gas pipeline linking the Czech Republic to Nord Stream*, Ministry of Industry and Trade, 14.10.2010, <https://mpo.gov.cz/en/guidepost/for-the-media/press-releases/minister-kocurek-launches-the-gazela-gas-pipeline-linking-the-czech-republic-to-nord-stream--80040/> [25.08.2025].
- Natural Gas Weekly Update*, Energy Information Administration, 29.09.2021, https://www.eia.gov/naturalgas/weekly/archivenew_ngwu/2021/09_30/ [25.08.2025].
- Niemcy. Gaz ziemny głównym źródłem energii w przemyśle*, Deutsche Welle, 06.12.2021, <https://www.dw.com/pl/niemcy-gaz-ziemny-glownym-zrodlem-energii-w-przemysle/a-60037252> [25.08.2025].
- Projekty wspólnego zainteresowania Unii Europejskiej*, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, <https://www.gov.pl/web/klimat/projekty-wspolnego-zainteresowania-unii-europejskiej> [25.08.2025].
- Próba powrotu do „Dialogu Petersburskiego”?*, Instytut Zachodni, <https://iz.poznan.pl/publikacje/serwis/proba-powrotu-do-dialogu-petersburskiego> [25.08.2025].
- Solidarność z Ukrainą*, Rada Unii Europejskiej, Rada Europejska <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/eu-solidarity-ukraine/#economic> [25.08.2025].
- REPowerUE – 3 lata później*, Komisja Europejska https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/actions-and-measures-energy-prices/repowereu-3-years_en?prefLang=pl [25.08.2025].
- Sharples J., *No Way Back? Challenges to Russian Pipeline Gas in Europe Make Near-Term Rebound Unlikely*, Oxford Institute for Energy Studies, March 2025.
- Sienkiewicz M., *Niemiecko-rosyjska współpraca w sektorze gazu ziemnego*, „Wiadomości Naftowe i Gazownicze” 2012, nr 1 (165).
- Sienkiewicz M., Nowakowski R., Tarnacka K., Turowski P., Bartoszewski J., Mikulska A., *Gaz zakładnikiem geopolityki. Wykorzystanie gazu ziemnego na cele energetyczne w Unii Europejskiej w aspekcie oddziaływania czynników geopolitycznych*, Wrocław 2022.
- Siemens strengthens energy business in Russia with new partnerships*, Siemens, 19.05.2010, <https://press.siemens.com/global/en/pressrelease/siemens-strengthens-energy-business-russia-new-partnerships-strategic-cooperation> [25.08.2025].
- Sprawozdanie specjalne: Bezpieczeństwo dostaw gazu do UE*, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Luxemburg 2024.
- The actions of the occupiers led to the interruption of gas transit through the GMS Sokhranivka*, GTSOU, 10.05.2022, <https://tsoua.com/en/news/the-actions-of-the-occupiers-led-to-the-interruption-of-gas-transit-through-the-gms-sokhranivka/> [25.08.2025].
- Turowski P., *Wpływ Unii Europejskiej na bezpieczeństwo dostaw gazu, wolny rynek w handlu energią i ochronę klimatu w Polsce*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2013, nr 3.
- Urząd Regulacji Energetyki publikuje zestawienia średnich cen sprzedaży energii elektrycznej w 2022 r. (2023), URE, 31.03.2023 r., <https://www.ure.gov.pl/pl/urząd/informacje-ogolne/aktualnosci/11001,Urzad-Regulacji-Energetyki-publikuje-zestawienia-srednich-cen-sprzedazy-energii-.html> [25.08.2025].
- Wartości opatowe (WO) i wskaźniki emisji CO w roku 2021 do raportowania w ramach Systemu Handlu Uprawnieniami do Emisji za rok 2024*, Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami, Warszawa, grudzień 2024.
- Wiśniewska I., Kardaś S., *Gaz za ruble*, „Analizy OSW”, 24.03.2022.
- What is NATO ENSEC COE?*, ENSEC COE, <https://www.enseccoe.org/about-us/> [25.08.2025].

'Whoever thinks it is only in Russian interests is wrong': Austrian Chancellor Kurz lends Nord Stream 2 support, „Upstream”, 08.02.2021, https://www.upstreamonline.com/politics/whoever-thinks-it-is-only-in-russian-interests-is-wrong-austrian-chancellor-kurz-lends-nord-stream-2-support/2-1-959427?zephir_sso_ott=bzh0I2 [25.08.2025].

Wpływ zmian regulacyjnych na rynek energii w Polsce. Nowy model rynku?, TGE, WKB, Warszawa 2023.

Yafimava K., EU solidarity at a time of gas crisis: even with a will the way still looks difficult, Oxford Institute for Energy Studies, February 2023.

